उक्तं नाडसूर्यकं पट्टिसविधिर्वक्ष्यते । वत्स ! निबोध त्रिहस्तः सार्द्धत्रिहस्तचतुर्हस्तश्चेति श्रेष्ठमध्यमाधमानां दण्डस्त्रिविधः । कर्तव्योऽयस्तो यात्रानाहो भवेत् । दण्डस्याष्टाविंशतिपर्वो निरुद्धो मध्यमश्चतुस्त्रिंशत्पर्वः श्रेष्ठश्चत्वारिंशत्पर्वः । यथा कुन्तप्रमाणेनोपयोगस्तथास्यापि द्रष्टव्यः । तथा सूर्यचन्द्रसदृशाकारं षोडशाङ्गुलविस्तारं तीक्ष्णधारान्वितं द्वात्रिंशत्पर्वं पत्रं भवति । तस्यारा षडङ्गुलाः । कोशः सप्ताङ्गुलः तस्य पर्वपत्रं तस्यातियोगतः संप्रक्षिप्तकीलाभ्यामेव कोशो भवेत् तदारया दृढसमन्वितया । अपकल्पः सुदृढः सर्वदृश्यमतस्यादारामूलमानाद्द्व्यङ्गुलोन्नतः दण्डः कार्यः । एकाङ्गुलास्या स्यादारा षडङ्गुलानाहा दण्डमूले चार्पिता सफलास्यासहस्रयात् । फलविस्तारोमध्ये भवेत् । समस्य भवेत् पाशधारणक्षिप्तपलगौरवो द्व्यङ्गुलश्च कोशो मूलमार्गो दृढारास्यात् । धारायां वितानार्थं सुनेरपि बलार्थं च मूलं रक्षेत्र सुदृढार्थमारावलेन युक्तं कोशमध्ये सुविस्तारायां यथा दृढं कुण्डलाग्रं यथायोगं च नागपाशधारकं सुनिदेशादुपरि बन्धाधानसहस्रसमन्वितं भवेत् । धारागतं सम्यक्पश्चाङ्गुलायतं सुदृढं दृढापाङ्गं च स्यात् । तथैव चाष्टपलसमन्वितं लेटाङ्गुलकरचमूलं कल्पं विद्यात् भवति चात्र श्लोकाः । प्राधान्यं पट्टिशानां स्याच्छेद्ययोगविधानतः । मध्यमं चैव सर्वेषु नीचं चैवाधमेषु च । मित्रयोगेन मित्रं स्याद्दण्डयोक्तावतःस्वतः । विद्यादेव यथेष्टानि शस्त्राणीह प्रयोजयेत्"

पट्टीश(स) पट्टीं श्यति स्यति वा शो–तनूकरणे शो–अन्तकर्मणि वा क । पट्टिशास्त्रे हरिवं० १८१अ० टी०।

पट्टोलिका स्त्री पट्टालिका+पृषो० । (पाङ्ग) स्थाते भूमिकरणहस्यस्थापके पत्रभेदे लिका० ।

पठ लिखिताक्षरवाचने भ्वा०पर०सक०सेट् । पठति अपाठीत् अपठीत् पपाठ पेठतुः । पठितव्यं पाठ्यं पाठः पठनम्

पठमञ्जरी स्त्री रागिणीभेदे हला० । "विद्योगिनी मानविती चैषुप्यां चलं वहन्ती वपुषाऽतिसुन्दरा । आत्मानमाना प्रियया च दग्धा विधुसराङ्गी पठमञ्जरीयम्" हरी०टी० तदभिमानिनी स्वरूपमुक्तम् । [धातौ पु०।

पठि स्त्री पठ–इन् । १पठने पाठे धातुनिर्देशे इक् । २पठ-

पड नतौ भ्वा० आ० सक० सेट् इदित् । पण्डते अपण्डिष्ट पपण्डे पण्डा । पण्डितः ।

पड संहतौ (राशीकरणे) चु०उभ०सक० सेट् । पण्डयति ते अपिपण्डत्-त । इदित् पण्ड्यते ।

पडङ्गभि पु० असुरभेदे ऋ०१०।४८।५ भाष्ये तथार्थता दग्ध

पडवीश न० १पादबन्धने २तद्योग्यदामनि च ऋ०१।१६२।१४ भा० दृश्यम् ।

पण व्यवहारे (क्रयविक्रयादौ)स्तुतौ च भ्वा०आ०सक०सेट् । देवने अक०अर्चने निघण्टुः । आर्धे आय वा स्तुतौ पर० पणायति ते पणते व्यवहारे तु पणायति इत्येके । आर्द्धधातुके अकारात् वा आय । अपणायीत् अपणाविष्ट अपणिष्ट । क्रयविक्रयार्थे च अस्य कर्मणि शेषत्वेन विवक्षिते षष्ठी तस्यास्य न समासः अतस्य पणायते "व्यवहृपणोः समर्थयोः" पा० द्यूते० क्रयविक्रयव्यवहारे चानयोस्तुल्यार्थता अतस्य पणनम् । स्तुतौ तु समासः वाक्यपणनम् ति०को० प्रत्ययान्तत्वात् भावे च पणाया ।

पण पु० पण–कर्मणि "नित्यं पणः परिमाणे" पा० अप् । १कर्षमितताम्रे "ताम्रिकः कार्षिकः पणः" याज्ञ० "अशीतिभिर्वराटकैः पण इत्यभिधीयते" भविष्यत्पु० उक्तेषु २अशीतिवराटकेषु "वराटकानां दशकद्वयं यत् का काकिणी तास्य पणस्तथः" लीला० । भावे अप् ३निर्वेशे ४भृतौ ५द्यूते ग्लहे (बाजि) ६मूल्ये ७धने च ८कार्षापणे ९क्रयणशालायाम् १०व्यवहारे मेदि० वर्त्तरि अच् । ११क्रयविक्रयादिकारके त्रि० १२शौण्डिके पु० जटा० आधारे अप् । १३गृहे शब्दमाला १४विष्णौ पु० "प्राचटः प्रणवः पणः" विष्णुस० "पणतिर्व्यवहारार्थः तत्कुर्वन् पणः "सर्वाणि रूपाणि विचित्य धीरो नामानि कृत्वाभिवदन् य आस्ते" इति श्रुतेः पुण्यानि कर्माणि सृष्टस्याधिकारिस्वस्तत्फलं प्रयच्छन् तत्पणया वा पणः" भा० । [हट्टे हारा० ।

पणग्रन्थि पु० पणस्य क्रयविक्रयादेर्ग्रन्थिः सम्बन्धोऽत्र ।

पणन न० पण–भावे ल्युट् । १विक्रये शब्दरत्ना० । २क्रयादौ

पणफर न० "पणफरं द्वितीयाद्यं पञ्चमैकादशं स्मृतम्" ज्यो०त० उक्ते लग्नात् द्वितीयपञ्चमाष्टमैकादशस्थाने

पणबन्ध पु० ६त० ग्लहे (जुए) राजनि० नियमविशेषे बन्धने । यदि भवानिदं कुर्यात् तर्हि इदमहं भवते दास्यामीतिसमयकरणं पणबन्धः" मनोरमा

पणव पुंस्त्री० पणं स्तुतिं वाति वा–अ । पटहे द्विरूपकोषः

पणस पु० पण–कर्मणि असच् । क्रीयद्रव्ये हलायुधकोषः